

Очаквани повреди от коренова гъба в иглолистните култури и насаждения

През последните години, успоредно с каламитетната проява на короядите, се получиха и сигналите за наличието на първични огнища от кореновата гъба *Heterobasidion annosum* (Fr.) Bref (обзор на ЛЗС - София за 2016, 2017 г.). Гъбата причинява едно от най-опасните и значими заболявания по горите в света, като атакува повече от 250 гостоприемника - бял, черен и веймутов бор, бяла и черна мура, смърч, ела, лиственица, бряст, тополите, бук, дъбове и други. В нашата страна болестта се проявява периодично, като епифитотия по иглолистните гори (Димитров, Т., 1934; Цанова, П., Роснев, Б., 1947; Роснев, Б., 1987 и др.).

Гъбата е известна под имената *Polyporus annosum*, *Fomes annosus*, *Heterobasidion annosum* (Fr.) Bref, като последното название е възприето в нашата страна от края на ХХ в. (Роснев, Б., 1987). Повредите от заболяването се наричат коренова гъба, кръгова смърт и други.

В систематично отношение гъбата *Heterobasidion annosum* принадлежи към клас *Agaricomycetes*, разред *Russulales*, семейство *Bondarzewiaceae*, род *Heterobasidion*, вид *Heterobasidion annosum*. Първите симптоми на заболяването се изразяват в издробеняване и промяна на цвета на иглолистата - от сив и жълтеникав до червено-кафяв. С напредването на болестта дървета загиват в котли с кръгова или близка до нея форма (откъдето идва и едно от названията ѝ „кръгова смърт“). Гъбата атакува най-често насаждения и култури в III-IV клас на възраст, намиращи се в продължителен влажен и температурен стрес (*forest decline*).

Върху заразените дървета, в основата им, гъбата формира плодните си тела, потопени в мъртвата горска постилка, под формата на приседнала конзола (фиг. 1). В първия стадий от формирането на плодните тела те са изцяло бели и малки - с диаметър до 5 мм, а по-късно стават кафяви, с малки пори, не винаги видими. Често иглици, клонки и други елементи на мъртвата горска постилка са включени в тях. Патогенът колонизира корените, кореновите шийки или стъблата чрез спори, проникващи през рани от различен произход, или чрез допиране и срастване на корените на съседните болни и здрави дървета. В последния стадий на болестта в корените или кореновата шийка на заразените стъбла се формират овални белезникави и гъбчести хралупи (фиг. 2).

След заразяването с гъбата се наблюдава бързо отслабване и отмиране на засегнатите дървета, като при смърча, елата и мурата патогенът се развива в сърцевината на дървото без видими симптоми в продължение на десетилетия. Сърцевинната гнилола се изкачва по стъблото и обезценява по-голяма част от дървесината му. При борвете патогенът атакува кореновата шийка и характерните симптоми на нападение са изтичането на малки капчици (сълзици) смола по стъблото. При бора заразените дървета се повалят от екстремни ветрове, снегове и ледове, а при смърча, мурата и елата се пречупват на известна височина.

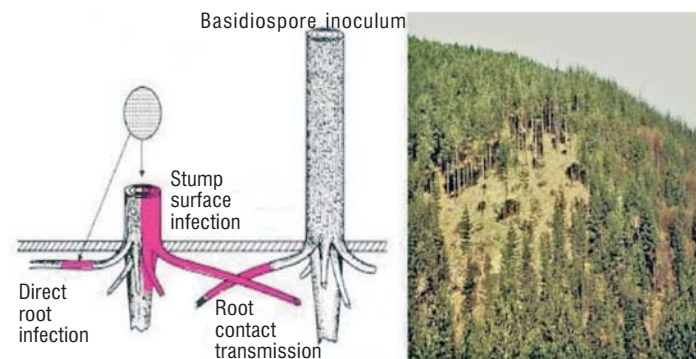
Проучванията показват, че за да се осъществи заразяване, е задължително наличието на рана, през която паразитът да проникне и зарази тъканите на гостоприемника (фиг. 3). В насаждения или култури, в които се извеждат отгледни и санитарни сечи, се създават идеални възможности за развитието на плодните тела на гъбата върху пъновете, от които се разсейват милиони спори наоколо. По този причина се препоръчва използването на суспензии от гъби антагонисти. У нас такава технология е разработена и патентована от чл.-кор. проф. Боян Роснев на базата на гъбата *Peliophora gigantea*, като спори от гъбата са лиофилизирани. В Швеция, Франция, Норвегия и други страни за борба с кореновата гъба с успех се прилага и биологичният продукт Rotstop®.

Фиг.1. Плодни тела на кореновата гъба *Heterobasidion annosum* (Fr.)Bref

Фиг. 2. Характерни повреди от кореновата гъба *Heterobasidion annosum*

Фиг. 3. Механизъм на заразяване с кореновата гъба и формирането на инфекциозни огнища

Изследванията на проф. Боян Роснев (2002) и други учени показват, че короядите и дървесиноатакуващите вредители разнасят спорите на *Heterobasidion annosum* и подпомагат заразяването на дендроценозите с гъбата, което мултиплицира щетите, нанасяни от короядите. Това налага при установени нападения от короядните вредители незабавно да се извеждат санитарните сечи като профилактика срещу масовото развитие на патогена и разрастването на огнищата от него в насажденията и културите.

Инж. Николай СТОЯНОВ
директор на ЛЗС - София